

INFORMACE A ZPRÁVY

13. KONGRES SLAVISTŮ V LUBLANI: NA KŘÍŽOVATCE

Slavistické kongresy, které organizuje Mezinárodní komitét slavistů, se scházejí každých pět let; tato tradice byla zavedena až po druhé světové válce. Kořeny tohoto setkávání však tkví již v prvním sjezdu slovanských filologů, který se konal v Praze roku 1929. Právě v Praze zastihly účastníky dalšího sjezdu či kongresu v srpnu 1968 sovětské tanky – ještě předtím stihla brněnská univerzita udělit čestný doktorát Romanu Jakobsonovi, svému předválečnému profesorovi. Dějišti kongresů byly střídavě Varšava, Moskva, Sofia, Záhřeb, Bratislava, Praha, Kyjev, Krakov, kde se konal zatím poslední roku 1998. Poláci dokázali získat – na poslední chvíli – masivní státní podporu, a to se Slovincům v takové míře již nepodařilo. To byl také jeden z důvodů – kromě vražedného horka, které při březích Ljubljany dosahovalo nezdívka 38 stupňů Celsia ve stínu – menší účasti: z původně ohlášených 800 účastníků jich de facto přijelo kolem 500 a mám dojem, že snad i méně. A to nepočítáme to, že řada účastníků zde nebyla od začátku do konce.

Slovinsko a zejména Lublaň slavistickým kongresem žily. Místo, kde jednání částečně probíhalo – Cankarův dům pojmenovaný po slavném slovinském básníkovi – je kongresové centrum západního stíhu, ale pro organizátory příliš drahé; proto se podstatná část kongresu odehrávala na Filozofické fakultě místní univerzity. Podstatnou podmínku Slovinci splnili: vše bylo soustředěno na jednom místě, vše bylo možné pěšky rychle obejít, vše bylo zajištěno, takže drobné organizační chyby nebylo příliš vidět – jsou ostatně vždy součástí takových velkých a náročných podniků.

Slavistická organizace vedená Mezinárodním komitétem slavistů není jedinou na světě. Mimo jiné je tu její největší konkurent ICCEES (International Council for Central and East European Studies), který má areálový základ a koncentruje spíše sociální vědce, ekonomy, politology, historiky apod.: filologie je jednou z oborových součástí.

Český komitét slavistů je nyní členem obou těchto sdružení, která mají svou historii, neboť se rodila v těžkých dobách a před „velkým třeskem“ v atmosféře studené války.

Program kongresu – kromě výletů, zasedání Mezinárodního komitétu a odborných komisí a úvodních a závěrečných banketů, které si ovšem „řadoví“ účastníci museli draze zaplatit – byl sestavován postupně v podstatě během posledních dvou let. Je tradičně organizován podle tematických sekcí, které vytvářejí lingvistický, literárněvědný, kulturologický, folkloristický a historický celek. Novinkou, která se poprvé objevila už v Krakově v roce 1998, byly tzv. tematické bloky řešící dílčí, detailnější problémy, podstatně byly tzv. kulaté stoly soustřeďující se naopak na obecné, klíčové, metodologické problémy.

Česká účast byla velmi úspěšná. Slovanská knihovna jako součást Národní knihovny ČR zajistila zásluhou našich institucí, vydavatelství a badatelů obrovskou českou expozici slavistických publikací, které se jako dar ocitnou v Národní knihovně Slovinska, kterou projektoval známý architekt Plečnik, jehož činnost souvisí – jak známo – s architekturou Pražského hradu. Česká knižní expozice tvořila takřka třetinu celé výstavy. Na počátku kongresu bylo vedení Českého komitétu slavistů přijato na Velvyslanectví České republiky v Lublani. Zástupci české slavistiky vynikli jako referenti a debatěři lingvistických, historických, literárněvědných i kulturologických sekcí, byli také organizátory kulatého stolu o slovinském předsedovi Slovanského ústavu v Praze za první republiky a v prvních letech německé okupace Matiju Murkovi, profesorovi ve Štýrském Hradci, Lipsku a Praze, a kulatého stolu o slavistice v epoše globalizace. Tyto kulaté stoly soustřeďující přispěvatele z několika zemí přitáhly maximální pozornost účastníků a byly všeobecně vysoce hodnoceny. Velká byla česká účast také ve veřejné promoci nových slavistických publikací.

Česká delegace také předložila kandidaturu Brna na pořádání příštího kongresu v roce 2008: kandidatura byla vytvářena za podpory ústředních, krajských, městských a univerzitních orgánů v situaci nejistoty a váhání těch, kteří byli taktikajíc na řadě – Běloruska a Makedonie. Někteří měnili názor několikrát a do poslední chvíle. Špatná organizace Mezinárodního komitétu také způsobila, že protokoly z jednání neodpovídaly skutečnosti, byly dodatečně upravovány a účelově měněny a nikdy nebyly účastněky podepsány. Příští kongres bude podle rozhodnutí Mezinárodního komitétu slavistů nakonec v Makedonii v roce 2008, i když makedonští zástupci – kromě dopisu prezidenta své zmatky zmlitané země – nebyli schopni vyjádřit ani směřování organizace v dalším pětiletí, financování anebo logistiku a bezpečnost. Předložili jen pateticky nacionálně podbarvené teorie o Makedonii jako kolébce slovanské civilizace a kultury. Rozhodnutí bylo patrně globálně dohodnuto předem a podmínky jednání nebyly rovné, byly pro Brno diskriminační. Zdá se, že mezinárodní kongresy slavistů neorganizují vědci, ale země a národy. Jak to ostatně bylo vyjádřeno přřznačnou větou: „Každý slovanský národ má právo uspořádat Mezinárodní kongres slavistů.“

Právě tento bod – zdánlivě nikoli klíčový – stal se emblémem celé problematiky této slavistické organizace. Byl historickým průlomem: poprvé bylo o místě konání příštího kongresu demokraticky hlasováno (výsledek 17: 14 v neprospěch Brna); příčin rozhodnutí je řada a mají často tak delikátní povahu, že se o ní nehodí ani psát. V každém případě vyvolal průběh a výsledky jednání o místě příštího kongresu rozpaky i v samotném Mezinárodním komitétu slavistů, takže česká strana byla vlastně první a dlouho jediná, která makedonským slavistům veřejně a nahlas blahopřála. Radost snad měli někteří slovinští organizátoři, kteří závěrečnému shromáždění průběh jednání zcela zamlčeli. Závěrečné hodnocení kongresu bylo formální a misty nedemokratické, některá připravená hodnocení byla vynechána (například hodnocení kulatých stolů řadu hodin připravované Lucjanem Suchankem z Polska bylo vynecháno, a to přesto, že se tam mluvilo o Slovinci Murkovi). Kandidaturu Brna podpořili zejména slavisté ze západní Evropy a zámoří (Kanada, USA, Japonsko) – alespoň pokud vím a pokud lze soudit z bojčné debaty. Ti vyjadřovali obavy, aby se organizace neřřdila nacionálními hledisky – je to vědecká organizace. Někteří rezignovali a řřkali: Tak ať si to ti Slovani vyřřdí mezi sebou. To tuto mezinárodní organizaci ovšem degraduje. Česká strana

byla kuloárově vyzývána, aby přemýšlela o organizování samostatného slavistického jednání v Brně, kde by se projednaly klíčové otázky slavistiky, a to nezávisle a zcela svobodně, bez nacionalismu a politického ovlivňování. V podstatě bylo zřejmé, že tu mezi sebou bojují dva názory: ponechat slavistiku tak, jak vznikla v době národního obrození a později (i někteří Češi jsou plni uspokojení v domněn, že stačí promluvit o Pražském kroužku a mají svět u nohou), nebo ji modernizovat, dynamizovat a více integrovat do společenského dění, aniž by se zbavila přřdmetu svého eminentního zájmu, tedy konzervatismus kontra slavistické aggiornamento. Toto rozštěpení v minulosti víceméně úspěšně kamuflované, se v Lublani zjevilo již v plné nahotě. Bylo viditelné v jiné mentalitě referujících, v jejich etiketě (bezohledně dlouhé referáty, stejně bezohledně dlouhé diskusní přřspěvky trvající až 20 minut) a tematickém a metodologickém zaměření. O nebezpečí, aby se tyto kongresy nestaly setkáváním sebeřřdých, skutečné diskuse neschopných exotů, mluvil v kuloárech ne jeden účastník.

Slavistická organizace je organizací vědeckou, nikoli národní nebo politickou, nemůže podporovat nějaký národ nebo politické hnutí, nemůže být rukojmím politických nebo národních snah, nemůže řešit národnostní konflikty nebo se stavět na tu či onu stranu, kongres nemůže být vyjádřením politické nebo národní podpory. Někteří účastníci vyjadřovali obavu z dalšího směřování hnutí, které by se nemělo stát skanzenem, něčím na okraji. Slavistika by měla být centrálním oborem v EU. Charakteristické bylo, že argument o eventuálním kongresu v Brně jako prvním kongresu na území Evropské unie byl jednoznačně přřtěžující. Podpora, kterou česká strana získala od našich politických a dalších orgánů, senátorů, poslanců apod., bude využita k akci, která by posílila diskuse uvnitř slavistických organizací ve smyslu volného fóra koncentrovaného na klíčové problémy oboru. V tomto smyslu a ve smyslu podpory výuky češtiny a slovenštiny na slovinských univerzitách, zejména v Lublani (zde dosud není čeština ani slovenština magisterským oborem, zatímco se tento jazyk dvou miliónů lidí běžně takto studuje v Praze a Brně) vyzněl i rozhovor, který mělo vedení Českého komitétu slavistů pro nejčtenější slovinský deník Delo.

Takže „Quo vadis, slavistiko?“ by mohlo být leitmotivem tohoto kongresu. Je to otázka, která nemohla být zodpovězena ihned: na ni se bude odpovídat další léta, několikrát a doufejme – last but not least – i v Brně.